

องค์ประกอบรูปด้านของเรือนแถวและตึกแถวบนถนนราชดำเนิน เขตเมืองเก่า
อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

Architectural Façade Elements of Wooden and Masonry Shophouses
on Ratchadamnoen Road, Old Town Area, Mueang District,
Trang Province

รับบทความ	08/02/2569
แก้ไขบทความ	15/06/2569
ยอมรับบทความ	16/06/2569

ธัญญลักษณ์ สันทะเก็ด* ทรงเกียรติ เทียธิทรัพย์
สาขาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
Thanyalak Sintakerd, Songkiat Teartisup
Master of Architecture Program in Architectural Technology,
School of Architecture Art and Design, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang
mookthunyalux@gmail.com, kiatss@hotmail.com
*ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้านของเรือนแถวและตึกแถวบนถนนราชดำเนิน เขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จากการสำรวจภาคสนามอาคารจำนวน 178 หลัง โดยใช้การบันทึกข้อมูลเชิงกายภาพร่วมกับเครื่องสแกนสามมิติ เพื่อจำแนกลักษณะอาคารและประเมินระดับการปรากฏขององค์ประกอบสถาปัตยกรรม

การวิจัยดำเนินการในรูปแบบเชิงคุณภาพควบคู่กับการสำรวจภาคสนามอาคารพาณิชย์และอาคารพักอาศัยประเภทเรือนแถวและตึกแถวสูง 2-3 ชั้น ซึ่งมีทั้งอาคารโครงสร้างไม้ โครงสร้างผนังอิฐก่อรับน้ำหนักและอาคารโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก โดยเก็บข้อมูลจากองค์ประกอบรูปด้านที่มองเห็นจากด้านหน้า ได้แก่ ช่องเปิด ประตู หน้าต่าง ช่องลม ระเบียง ชุมโค้ง ลวดลายปูนปั้น ส่วนยอดอาคาร (ส่วนยอดอาคาร (pediment) หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง (parapet)) รูปแบบหลังคาและวัสดุปิดผิวผนัง และใช้เครื่องสแกนสามมิติแบบเคลื่อนที่ช่วยในการบันทึกภาพ และนำมาวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อกำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้านอาคารและประเมินการปรากฏขององค์ประกอบในแต่ละประเภท

ผลการศึกษาขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคารแต่ละประเภทมีลักษณะแตกต่างกัน โดยเรือนแถวอิทธิพลจีนช่วงแรกมีรูปแบบเรียบง่าย ชั้นล่างใช้ประตูเหล็กยึดสำหรับการค้าขาย ส่วนชั้นบนเป็นหน้าต่างไม้และช่องลมเหนือช่องเปิด ขณะที่ตึกแถวแบบจีนผสมตะวันตกอิทธิพลนีโอคลาสสิกเริ่มปรากฏองค์ประกอบตกแต่ง เช่น ชุมโค้ง ปูนปั้น และระเบียง ส่วนตึกแถวแบบตะวันตกร่วมสมัยมีแนวโน้มลดทอนรายละเอียดตกแต่งและใช้ส่วนยอดอาคารแบบกำแพงกันตก ร่วมกับหลังคาแบนคอนกรีต ส่วนตึกแถวแบบตะวันตกทันสมัยมีรูปแบบเรียบง่าย ใช้วัสดุร่วมสมัยและช่องเปิดขนาดใหญ่ การศึกษานี้นำเสนอการวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้านอาคาร เพื่อใช้เป็นกรอบในการอธิบายลักษณะภายนอกของสถาปัตยกรรมและพัฒนาการของเรือนแถวและตึกแถวในพื้นที่ศึกษา

คำสำคัญ: เรือนแถว-ตึกแถว รูปด้านอาคาร การจำแนกอาคาร เมืองเก่าตรัง ถนนราชดำเนิน

Abstract

This research aims to analyze the façade elements of row houses and shophouses along Ratchadamnoen Road in the old town area of Mueang District, Trang Province. A total of 178 buildings were surveyed through fieldwork using physical documentation together with three-dimensional scanning technology to analyze architectural characteristics and evaluate the presence of façade elements.

The research employed a qualitative approach alongside field surveys of 2–3 storey commercial and residential buildings, including timber structures, load-bearing masonry buildings, and reinforced concrete buildings. Data were collected from visible façade elements, including openings, doors, windows, ventilation panels, balconies, arches, stucco ornamentation, pediments or parapets, roof forms, and wall surface materials. A mobile 3D laser scanner (FARO) was used during the documentation process.

The results show that each building type has distinct architectural characteristics reflecting different periods of architectural development. Early Chinese-influenced row houses are generally simple in appearance, while Sino–Western shophouses influenced by Neo-Classical architecture incorporate decorative features such as arches, stucco ornamentation, and balconies. Contemporary and modern Western-influenced shophouses tend to reduce decorative details and emphasize simple forms, contemporary materials, and larger openings. This study proposes a framework for façade element analysis to support the understanding of architectural characteristics and the development of row houses and shophouses in the study area.

Keywords: *shophouse, building façade, building classification, Trang old town, Ratchadamnoen road*

บทนำ

เรือนแถวและตึกแถวเป็นรูปแบบอาคารพาณิชย์กรรมที่พบแพร่หลายในเมืองการค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีลักษณะเป็นอาคารที่ผสมผสานพื้นที่ค้าขายและที่อยู่อาศัยไว้ภายในอาคารเดียวกัน ก่อสร้างเรียงต่อเนื่องตามแนวนอนและมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่สะท้อนพัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของเมืองในแต่ละช่วงเวลา (Chen, 1998; Kohl, 1998) อาคารประเภทดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมจีน สถาปัตยกรรมตะวันตก และแนวคิดสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ซึ่งส่งผลให้เกิดลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่หลากหลายในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะองค์ประกอบของรูปร่างอาคาร เช่น ประตู หน้าต่าง ช่องลม ช่องแสง ระเบียง ชุมโค้ง ลวดลายปูนปั้น ส่วนยอดอาคาร (ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง) รูปแบบหลังคา และวัสดุปิดผิวผนัง ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์และพัฒนาการของอาคารในแต่ละช่วงเวลา

จังหวัดตรังเป็นหนึ่งในเมืองการค้าสำคัญของภาคใต้ที่มีพัฒนาการจากการค้าทางทะเลและการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติส่งผลให้เกิดการพัฒนาเรือนแถวและตึกแถวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะบริเวณถนนราชดำเนิน เขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ซึ่งยังคงปรากฏอาคารที่สะท้อนพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมหลายช่วงเวลา ทั้งเรือนแถวอิทธิพลจีน ตึกแถวอิทธิพลจีนผสมตะวันตก ตึกแถวอิทธิพลตะวันตกร่วมสมัย และตึกแถวอิทธิพลสมัยใหม่ (ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, 2557) แม้อาคารบางส่วนจะมีการปรับเปลี่ยนวัสดุหรือองค์ประกอบบางประการเพื่อรองรับการใช้งานในปัจจุบัน แต่อาคารจำนวนหนึ่งยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้ ทั้งในด้านสัดส่วนของรูปร่าง การจัดวางช่องเปิด และรายละเอียดตกแต่งทางสถาปัตยกรรม

รูปร่างอาคารเป็นองค์ประกอบที่สามารถรับรู้ได้โดยตรงจากพื้นที่สาธารณะ และมีบทบาทสำคัญต่อภาพลักษณ์ของย่านเมืองเก่า เนื่องจากสะท้อนทั้งโครงสร้าง สัดส่วน และรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม จากการสำรวจภาคสนามในพื้นที่ศึกษา พบว่าองค์ประกอบรูปร่างอาคารมีความหลากหลายและแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยบางอาคารยังคงลักษณะดั้งเดิม ขณะที่บางอาคารมีการลดทอน ดัดแปลง หรือแทนที่ด้วยองค์ประกอบร่วมสมัย ความหลากหลายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนผ่านของรูปแบบสถาปัตยกรรมตามบริบทการใช้งานของย่านเมืองเก่า

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบรูปร่างของเรือนแถวและตึกแถวบนถนนราชดำเนิน เขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดตรัง โดยใช้การสำรวจภาคสนามร่วมกับการบันทึกข้อมูลเชิงกายภาพและเครื่องสแกนสามมิติ เพื่อจำแนกลักษณะอาคารและประเมินระดับการปรากฏขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ผลการศึกษาจะนำไปสู่การจัดทำเกณฑ์การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปร่างของอาคารแต่ละประเภท ซึ่งช่วยอธิบายลักษณะร่วม ลักษณะเฉพาะ และพัฒนาการของรูปแบบสถาปัตยกรรมในพื้นที่ศึกษา และสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยและการอนุรักษ์อาคารในบริบทเมืองเก่าจังหวัดตรังต่อไป

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดพื้นที่กรณีศึกษาถนนราชดำเนิน เขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยังคงปรากฏเรือนแถวและตึกแถวที่สะท้อนพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมของเมืองในหลายช่วงเวลา การดำเนินการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การศึกษาภาคเอกสาร และการสำรวจภาคสนาม

การศึกษาภาคเอกสาร เป็นการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรือนแถวและตึกแถวในบริบทเมืองการค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงแนวคิดด้านองค์ประกอบรูปร่างอาคาร พัฒนาการทางสถาปัตยกรรม และบริบททางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของรูปร่างอาคาร เช่น ประตู หน้าต่าง ช่องลม ช่องแสง ระเบียง ชุมโค้ง ลวดลายปูนปั้น ส่วนยอดอาคาร (ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง) รูปแบบหลังคา และวัสดุปิดผิวผนัง รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์การจำแนกรูปแบบอาคาร โดยอ้างอิงจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, 2557; Chen, 1998; Kohl, 1998)

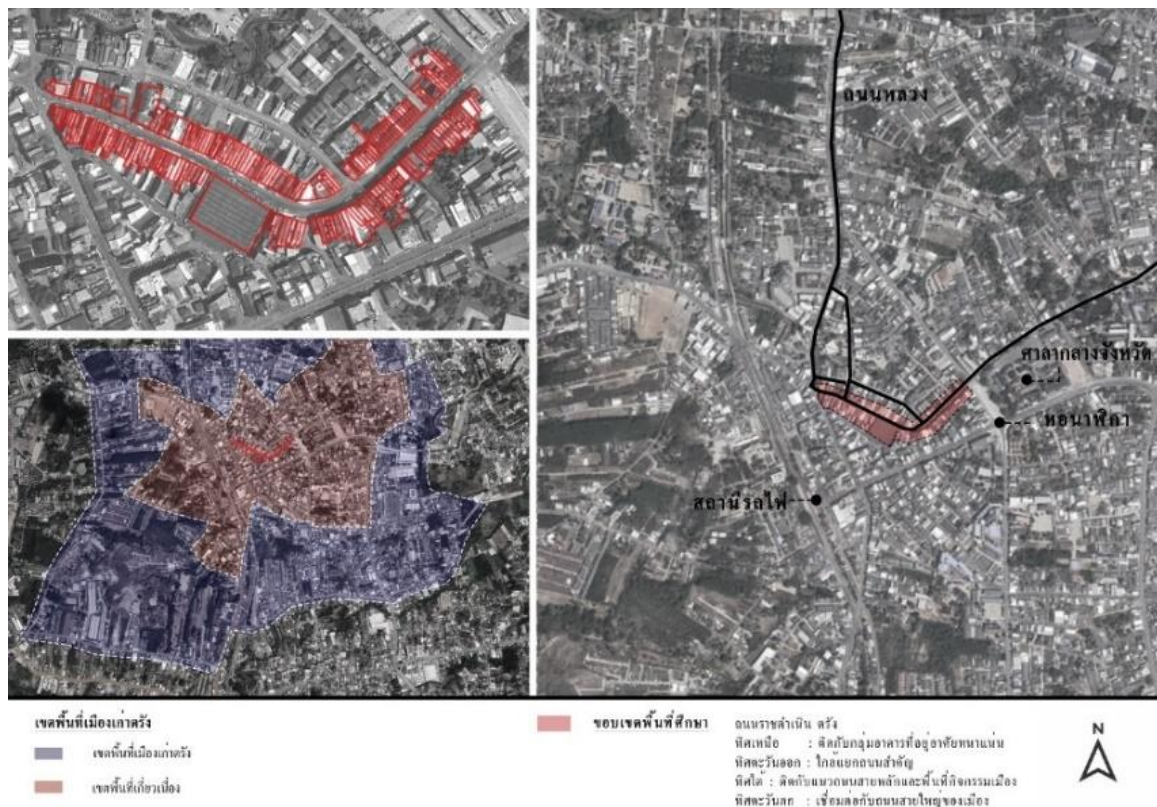
การสำรวจภาคสนาม การสำรวจภาคสนามดำเนินการโดยการสำรวจอาคารพาณิชย์และอาคารพักอาศัยประเภทเรือนแถวและตึกแถวบนถนนราชดำเนิน เขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดตรัง โดยบันทึกลักษณะรูปด้าน องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และการใช้ประโยชน์อาคารในปัจจุบัน ควบคู่กับการเก็บภาพถ่ายและการบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องสแกนสามมิติ (3D Laser Scanner: FARO) ซึ่งสามารถบันทึกข้อมูลเชิงมิติของอาคารได้อย่างละเอียดและมีความแม่นยำในระดับมิลลิเมตร ช่วยให้สามารถบันทึกรายละเอียดขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมได้ครบถ้วนมากกว่าการสำรวจภาคสนามทั่วไป จากการสำรวจ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และจำแนกรูปแบบอาคารตามลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในพื้นที่ศึกษา และคัดเลือกอาคารกรณีศึกษารูปแบบละ 2 หลัง รวมจำนวน 8 หลัง เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาเชิงลึกในการวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปด้านอาคาร ซึ่งสะท้อนลักษณะทางสถาปัตยกรรมและการพัฒนาการของอาคารแต่ละช่วงเวลา และนำไปสู่การสังเคราะห์เป็นเกณฑ์ในการอธิบายลักษณะเฉพาะและคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของอาคารในบริบทเมืองเก่าจังหวัดตรัง โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา ดังนี้ 1) เป็นอาคารที่สามารถสะท้อนลักษณะทางสถาปัตยกรรมของประเภทอาคารนั้นได้ชัดเจน 2) เป็นอาคารที่ยังคงองค์ประกอบรูปด้านดั้งเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหลักขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม แม้จะมีการใช้งานร่วมสมัยหรือการปรับปรุงบางส่วน (architectural integrity) 3) อาคารที่มีความครบถ้วนขององค์ประกอบรูปด้านเพียงพอต่อการวิเคราะห์เชิงรูปแบบ เช่น ช่องเปิด ชุ่มโค้ง ลวดลาย และองค์ประกอบตกแต่ง (completeness of facade composition)

การกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาสถาปัตยกรรมอาคารพาณิชย์ในบริบทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งพิจารณาอัตลักษณ์ของอาคารจากองค์ประกอบทั้งในด้านกายภาพและความสัมพันธ์กับบริบทเมือง โดยองค์ประกอบของรูปด้านอาคารถือเป็นส่วนสำคัญที่สะท้อนลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรม และมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างเชิงพื้นที่และภาพลักษณ์ของเมือง (Fahim & Mou, 2024) แม้ว่า การศึกษานี้จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในระดับรูปด้านอาคารเป็นหลัก แต่การวิเคราะห์ดังกล่าวตั้งอยู่บนความเข้าใจว่า รูปด้านอาคารเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทเมืองโดยรวม

ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาในบริเวณถนนราชดำเนิน เขตเมืองเก่า จังหวัดตรัง ซึ่งเป็นแกนหลักของย่านการค้าและที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของเมือง โดยยังคงปรากฏเรือนแถวและตึกแถว ประเภทตึกแถวสูง 2-3 ชั้นที่สะท้อนพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมของเมืองในหลายช่วงเวลา ซึ่งเรียงต่อเนื่องตลอดแนวถนนและยังคงมีการใช้งานในปัจจุบัน การศึกษานี้ครอบคลุมอาคารประเภทเรือนแถวและตึกแถวตลอดแนวถนนราชดำเนินภายในเขตเมืองเก่า โดยพิจารณาเฉพาะอาคารที่มีรูปด้านปรากฏสู่พื้นที่สาธารณะและสามารถสังเกตองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมได้อย่างชัดเจน

ถนนราชดำเนินถือเป็นแกนสำคัญของโครงสร้างเมืองในเขตเมืองเก่าจังหวัดตรัง และเป็นพื้นที่ที่ยังคงปรากฏแนวอาคารพาณิชย์และอาคารพักอาศัยแบบเรือนแถวและตึกแถวอย่างต่อเนื่องตลอดแนวถนน องค์ประกอบรูปด้านของอาคาร เช่น ช่องเปิด ชุ่มโค้ง ลวดลายปูนปั้น และส่วนยอดอาคาร สะท้อนพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ของย่านการค้าเก่าได้อย่างชัดเจน (Fahim & Mou, 2024) นอกจากนี้ อาคารจำนวนมากยังคงถูกใช้งานจริงทั้งในรูปแบบพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัย จึงเหมาะสมต่อการศึกษาลักษณะองค์ประกอบรูปด้านอาคาร เพื่อทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและการพัฒนาการของย่านเมืองเก่าจังหวัดตรัง (Wirut Thinnakorn et al., 2025)

ภาพ 1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาและแสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า จังหวัดตรัง

ที่มา : ผู้วิจัย, 2568

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

การศึกษานี้มีแนวคิดเกี่ยวกับเรือนแถวและตึกแถวในบริบทเมืองการค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แนวคิดด้านองค์ประกอบรูปด้านอาคาร และแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนแถวและตึกแถวที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ศึกษา

แบบแผนของรูปด้านตึกแถวและเรือนแถว เรือนแถวและตึกแถวในเมืองการค้ามักก่อสร้างเรียงต่อเนื่องกันตามแนวถนน ทำให้รูปด้านอาคารเกิดจังหวะของช่องเปิดและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เรียงซ้ำกันตามแนวอาคาร (Chen, 1998; Kohl, 1998) รูปด้านโดยทั่วไปประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ประตู หน้าต่าง ช่องลม ช่องแสง ระเบียง ชุมโค้ง ลวดลายปูนปั้น และองค์ประกอบส่วนยอดอาคาร เช่น ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง ซึ่งมีบทบาททั้งด้านการใช้งานและการสร้างเอกลักษณ์ของอาคารในบริบทของเมืองท่าทางการค้าทางภาคใต้ รูปแบบตึกแถวได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมจีนร่วมกับสถาปัตยกรรมตะวันตก ส่งผลให้เกิดรูปแบบรูปด้านที่มีการผสมผสานระหว่างโครงสร้างแบบจีนกับองค์ประกอบตกแต่งแบบตะวันตก เช่น ชุมโค้ง เสา และลวดลายปูนปั้น (Kohl, 1998)

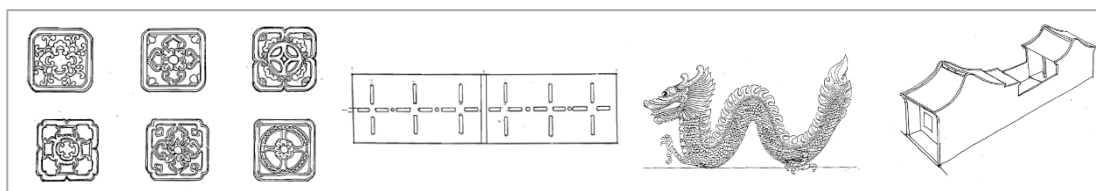
อาคารพาณิชย์กรรมประเภทตึกแถวของชุมชนชาวจีน (Chinese shophouse) ตึกแถวของชุมชนชาวจีนเป็นอาคารพาณิชย์กรรมที่พบแพร่หลายในเมืองท่าการค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีลักษณะเป็นอาคารที่ผสมผสานพื้นที่ค้าขายและที่อยู่อาศัยภายในอาคารเดียวกัน โดยก่อสร้างเรียงต่อเนื่องตามแนวถนน มีหน้ากว้างแคบและลึกเข้าไปในแปลงที่ดิน ซึ่งสะท้อนรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนการค้า (Chen, 1998; Kohl, 1998)

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของตึกแถวมักปรากฏการผสมผสานระหว่างรูปแบบสถาปัตยกรรมจีนกับองค์ประกอบตกแต่งแบบตะวันตก ซึ่งแสดงผ่านองค์ประกอบของรูปด้านอาคาร เช่น ช่องเปิด ชุมโค้ง ระเบียง และรายละเอียดตกแต่งทางสถาปัตยกรรม (อาภาภรณ์ วงศ์ลักษณ์พันธ์, 2557)

ดังนั้นการศึกษารูปด้านของเรือนแถวและตึกแถวจึงควรพิจารณาจากองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนรูปด้านอาคาร เช่น รูปแบบช่องเปิด การจัดองค์ประกอบของรูปด้าน และรายละเอียดการตกแต่ง ซึ่งสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์และจำแนกประเภทของอาคารในพื้นที่ศึกษาได้

ลักษณะของสถาปัตยกรรมชิโน-ยูโรเปียน ในภาคใต้ของประเทศไทย สถาปัตยกรรมชิโน-ยูโรเปียนในภาคใต้ของประเทศไทย เกิดจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนกับรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก ภายใต้บริบทการค้าทางทะเลและการทำเหมืองแร่ ในอดีต พบในจังหวัดภูเก็ต ตรัง พังงา ระนอง ตะกั่วป่า และกระบี่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวจีนและมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับโลกตะวันตก (ปิยดา ชลวร, 2562)

- **องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบจีน** ที่ปรากฏ ได้แก่ แผนผังอาคารแบบคูหาแถว (shophouse) หลังคาทรงจันทน์ มุงกระเบื้องดินเผาและลวดลายมงคล เช่น มังกรหรือดอกเหมย ซึ่งสะท้อนชนบ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชาวจีนฮกเกี้ยน (สมปอง ยอดมณี, 2535)

ภาพ 2 (ลำดับภาพจากซ้าย) กระเบื้องปูเคลือบ รูปแบบช่องฉลุไม้ มังกรบนหลังคาศาลเจ้า เรือนแถวชนิดเรือนด้านหลังเป็นเรือนตาม
ที่มา : คตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดย สมปอง ยอดมณี, 2535.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

- **องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก** ปรากฏผ่านช่องโค้ง หน้าต่างรูปโค้ง เสาตกแต่งแบบคลาสสิก และลวดลายปูนปั้น ซึ่งมีลักษณะสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมยุโรปในยุคอาณานิคมและรูปแบบนีโอคลาสสิก อันแพร่หลายในเมืองท่าการค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สะท้อนอิทธิพลจากการล่าอาณานิคมและการเปิดเสรีทางการค้าในอดีต (กรมศิลปากร, 2548; ชัมเมอร์สัน, 2534; อัญชลี ทองปลิว, 2558)

- **การผสมผสานที่ก่อให้เกิดอัตลักษณ์** การผสมผสานระหว่างอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมดังกล่าวทำให้เกิดลักษณะเฉพาะของเรือนแถวและตึกแถวในเมืองการค้าภาคใต้ ซึ่งสะท้อนทั้งด้านการใช้สอย ความงาม และบริบททางวัฒนธรรม โดยเฉพาะบริเวณถนนราชดำเนิน จังหวัดตรัง ที่ยังคงปรากฏอาคารซึ่งสะท้อนพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมหลายช่วงเวลาอย่างต่อเนื่อง (ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, 2557; Chen, 1998; Kohl, 1998)

แนวคิดองค์ประกอบรูปด้านทางสถาปัตยกรรม รูปด้านของอาคารเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนลักษณะทางสถาปัตยกรรม และพัฒนาการของเมือง โดยเฉพาะในอาคารประเภทตึกแถวที่องค์ประกอบของรูปด้าน เช่น ช่องเปิด ชุมโค้ง และลวดลายปูนปั้น สามารถแสดงถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมและช่วงเวลาการก่อสร้างของอาคารได้ งานศึกษาหลายชิ้นจึงใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปด้านเป็นแนวทางในการศึกษาคุณค่าและการอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์ (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล., 2540; คัมมัยเยอร์ และพรใจ ศิริรัตน์, 2527)

องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนรูปด้านอาคารจึงสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์และจำแนกรูปแบบของอาคารได้ เนื่องจากองค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนลักษณะทางสถาปัตยกรรมและอิทธิพลทางวัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลา (อาภาภรณ์ วงศ์ลักษณพันธ์, 2557)

เขตเมืองเก่าตรังและถนนราชดำเนิน เขตเมืองเก่าจังหวัดตรัง โดยเฉพาะบริเวณถนนราชดำเนิน เป็นพื้นที่ที่ยังคงปรากฏเรือนแถวและตึกแถวจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนพัฒนาการทางเศรษฐกิจและการค้าของเมืองในช่วงประมาณ พ.ศ. 2430-2490 ซึ่งเป็นช่วงที่เมืองตรังมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการค้า ภายใต้อิทธิพลของเครือข่ายการค้าในภูมิภาคช่องแคบมะละกา (เทศบาลนครตรัง, 2558; ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, 2557)

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวจีนในพื้นที่เมืองท่าเทียบ รวมถึงการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมและกิจกรรมทางการค้า ส่งผลให้เกิดการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ประเภทเรือนแถวและตึกแถวอย่างต่อเนื่องทำให้รูปแบบอาคารในพื้นที่สะท้อนอิทธิพลทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมจากทั้งจีนและตะวันตก ซึ่งยังคงถูกใช้งานทั้งในรูปแบบที่อยู่อาศัยและอาคารพาณิชย์จนถึงปัจจุบัน (สุนทรภรณ์มอสกุล, 2548)

การจำแนกรูปแบบอาคารตามลักษณะทางสถาปัตยกรรม ปัทม วงศ์ประดิษฐ์ (2557) ได้ศึกษาพัฒนาการของเรือนแถวและตึกแถวในจังหวัดตรัง และจำแนกรูปแบบตึกแถวตามลักษณะทางสถาปัตยกรรมออกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) ตึกแถวแบบจีนช่วงแรก 2) ตึกแถวแบบจีนช่วงที่สอง 3) ตึกแถวแบบจีนผสมตะวันตกอิทธิพลนีโอคลาสสิก 4) ตึกแถวแบบตะวันตกร่วมสมัย และ 5) ตึกแถวแบบตะวันตกทันสมัย

- **ตึกแถวแบบจีนช่วงแรก** เป็นรูปแบบอาคารที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมจีนตอนใต้ ซึ่งเข้ามาพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวจีนในระยะแรกของการพัฒนาเมืองตรัง ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 อาคารมีลักษณะเรียบง่าย เน้นประโยชน์ใช้สอย โครงสร้างส่วนใหญ่เป็นผนังก่ออิฐรับน้ำหนัก หลังคาทรงจั่ว และมีองค์ประกอบตกแต่งไม่มาก (ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, 2557)

- **ตึกแถวแบบจีนช่วงที่สอง** เป็นพัฒนาการต่อเนื่องจากตึกแถวแบบจีนช่วงแรก โดยเริ่มปรากฏการตกแต่งรายละเอียดทางสถาปัตยกรรมมากขึ้น เช่น ลวดลายปูนปั้นบริเวณช่องเปิด การจัดองค์ประกอบรูปด้านที่มีความประณีตมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาเทคนิคการก่อสร้างและวัสดุที่มีความหลากหลายกว่าเดิม ซึ่งพบในช่วงต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 25 (ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, 2557)

- **ตึกแถวแบบจีนผสมตะวันตกอิทธิพลนีโอคลาสสิก** เป็นรูปแบบอาคารที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างโครงสร้างและผังพื้นแบบตึกแถวอิทธิพลจีนกับองค์ประกอบตกแต่งแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก โดยเฉพาะอิทธิพลของสถาปัตยกรรมนีโอคลาสสิก ลักษณะสำคัญ ได้แก่ ชุ่มโค้ง เสา ลวดลายปูนปั้น และส่วนยอดอาคาร (pediment) รวมทั้งการจัดองค์ประกอบรูปด้านแบบสมมาตร ซึ่งเป็นลักษณะที่ปรากฏในอาคารตึกแถวช่วงที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตก (ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, 2557; Chen, 1998; Kohl, 1998)

- **ตึกแถวแบบตะวันตกร่วมสมัย** เป็นรูปแบบอาคารที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดสถาปัตยกรรมตะวันตกมากขึ้น โดยเริ่มลดทอนรายละเอียดตกแต่งแบบคลาสสิก และเน้นรูปทรงเรขาคณิตที่เรียบง่ายขึ้น รูปด้านอาคารมีการจัดองค์ประกอบอย่างเป็นระเบียบ และให้ความสำคัญกับการระบายอากาศและประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศเขตร้อน ซึ่งพบในช่วงกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 25 (ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, 2557)

- **ตึกแถวแบบตะวันตกทันสมัย** เป็นรูปแบบอาคารที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ซึ่งแพร่หลายในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 25 โดยเน้นความเรียบง่าย ลดทอนองค์ประกอบตกแต่ง และใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น คอนกรีตเสริมเหล็ก กระจก และอลูมิเนียม รูปด้านอาคารมักเน้นรูปทรงเรขาคณิต การจัดวางช่องเปิดอย่างเป็นจังหวะ และการออกแบบที่ตอบสนองต่อการใช้งานเชิงพาณิชย์ในระบบสมัยใหม่ (ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, 2557)

การศึกษานี้ นำแนวคิดการจำแนกรูปแบบอาคารของปัทม วงศ์ประดิษฐ์ (2557) มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้านของเรือนแถวและตึกแถวในพื้นที่ศึกษา โดยพิจารณาร่วมกับลักษณะองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ยังปรากฏอยู่ในสภาพปัจจุบัน

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงอาคารพาณิชย์กรรมร่วมสมัย อาคารพาณิชย์กรรมประเภทเรือนแถวและตึกแถวในเมืองเก่ามักมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และรูปแบบการใช้งานที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะการปรับปรุงอาคารเพื่อรองรับการใช้งานร่วมสมัย ซึ่งส่งผลต่อองค์ประกอบของรูปด้านอาคาร ทั้งในด้านวัสดุ รูปแบบช่องเปิด การลดทอนรายละเอียดตกแต่ง และการใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น กระจก อลูมิเนียม และคอนกรีตเสริมเหล็ก (Chomchon Fusinpaiboon, 2021)

แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการปรับตัวของอาคารพาณิชย์ในเมืองเก่า ที่พยายามรักษาโครงสร้างและลักษณะดั้งเดิมบางส่วนไว้ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้งานในปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อาคารประวัติศาสตร์ในบริบทเมืองร่วมสมัย (Chomchon Fusingpaiboon, 2021)

การศึกษาเกี่ยวกับอาคารพาณิชย์แบบตึกแถวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาคารพาณิชย์แบบตึกแถว (shophouse) เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่พบแพร่หลายในเมืองการค้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยลักษณะของรูปด้านอาคารสะท้อนการผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมจีนและตะวันตก ซึ่งปรากฏผ่านองค์ประกอบสำคัญ เช่น ช่องเปิด ชุมโค้ง ระเบียง และลวดลายตกแต่ง องค์ประกอบเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดอัตลักษณ์ของอาคารและภูมิทัศน์ของย่านเมืองเก่า (Fahim & Mou, 2024)

นอกจากนี้งานวิจัยเกี่ยวกับอาคารพาณิชย์มรดกในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนช่องเปิดต่อผนัง (window-to-wall ratio) รูปแบบช่องเปิด และคุณภาพแสงธรรมชาติภายในอาคาร ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของช่องเปิดบนรูปด้านมีผลต่อสภาพแวดล้อมภายในอาคาร และสามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงอาคารโดยยังคงรักษาคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของอาคารมรดกไว้ได้ (Wirut Thinnakorn et al., 2025)

ในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ งานศึกษาของฟาฮิมและโม (Fahim and Mou) (2024) ได้ทำการวิเคราะห์อาคารพาณิชย์แบบตึกแถวในเมืองการค้าสำคัญ ได้แก่ ปีนัง กรุงเทพฯ สิงคโปร์ ฮองกง ฮอยอัน และฮาโกดา โดยทำให้เห็นว่า อาคารพาณิชย์เป็นผลผลิตของกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมจากการค้า การอพยพ และอิทธิพลของเส้นทางการค้าทางทะเล (Maritime Silk Road) ส่งผลให้รูปแบบสถาปัตยกรรมมีลักษณะผสมผสานระหว่างท้องถิ่น จีน และตะวันตก

การศึกษาดังกล่าวเสนอว่า อัตลักษณ์ของอาคารพาณิชย์สามารถพิจารณาได้ผ่าน “องค์ประกอบที่กำหนดลักษณะเฉพาะ” (character-defining elements) ซึ่งครอบคลุมทั้งองค์ประกอบที่จับต้องได้ เช่น รูปแบบสถาปัตยกรรม วัสดุ และองค์ประกอบตกแต่ง และองค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ เช่น การใช้งาน ความสัมพันธ์กับบริบทเมือง และความหมายทางประวัติศาสตร์ โดยองค์ประกอบเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดลักษณะเฉพาะของอาคารและโครงสร้างเชิงพื้นที่ของเมือง

นอกจากนี้งานวิจัยดังกล่าว ยังชี้ให้เห็นว่า อาคารพาณิชย์ในภูมิภาคมีลักษณะร่วมที่สำคัญ ได้แก่ การวางผังอาคารแบบแถวต่อเนื่อง การมีหน้ากว้างแคบและลึก การใช้พื้นที่แบบผสมผสานระหว่างการค้าและที่อยู่อาศัย และการจัดองค์ประกอบรูปด้านที่สัมพันธ์กับถนนและพื้นที่สาธารณะ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพลักษณะและอัตลักษณ์ของย่านเมือง

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า อาคารพาณิชย์แบบตึกแถวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นสถาปัตยกรรมที่สะท้อนการผสมผสานระหว่างท้องถิ่น จีน และตะวันตก โดยองค์ประกอบของรูปด้านอาคาร เช่น ช่องเปิด ชุมโค้ง และลวดลายตกแต่ง มีบทบาทสำคัญในการกำหนดอัตลักษณ์ของอาคารและภาพลักษณ์ของย่านเมือง (Fahim & Mou, 2024) อัตลักษณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายผ่าน “องค์ประกอบที่กำหนดลักษณะเฉพาะ” (character-defining elements) ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งร่วมกันสะท้อนลักษณะเฉพาะของอาคารและความสัมพันธ์กับบริบทเมือง ขณะเดียวกัน องค์ประกอบของรูปด้านยังมีผลต่อสภาพแวดล้อมภายในอาคาร และสามารถใช้เป็นแนวทางในการรักษาคุณค่าทางสถาปัตยกรรมได้ (Wirut Thinnakorn et al., 2025)

ดังนั้นการศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปด้านอาคาร เพื่อทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของอาคารพาณิชย์ในพื้นที่ศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้านของเรือนแถวและตึกแถวบนถนนราชดำเนิน จังหวัดตรัง เพื่ออธิบายลักษณะทางสถาปัตยกรรมและพัฒนาการของอาคารในพื้นที่ศึกษา ดังแสดงในภาพ 3

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ภาพ 3 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ที่มา : ผู้วิจัย, 2568

เกณฑ์การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้านอาคาร

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับเรือนแถวและตึกแถวในบริบทเมืองการค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ควบคู่กับแนวคิดด้านองค์ประกอบรูปด้านอาคารและพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมของอาคารพาณิชย์กรรมในภาคใต้ของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของรูปด้านอาคาร เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารในพื้นที่ศึกษา โดยพิจารณาเฉพาะองค์ประกอบที่ปรากฏทางกายภาพบนรูปด้านอาคาร ได้แก่ ประตู หน้าต่าง ช่องลม ช่องแสง ระเบียง ซุ้มโค้ง ลวดลายปูนปั้น ส่วนยอดอาคาร (pediment หรือ parapet) และรูปแบบหลังคา

การวิเคราะห์พิจารณาทั้งรูปแบบ รายละเอียดตกแต่ง และระดับการคงอยู่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม โดยกำหนดระดับการปรากฏขององค์ประกอบออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ปรากฏเด่นชัด หมายถึง องค์ประกอบยังคงรูปแบบดั้งเดิมและสามารถสังเกตได้อย่างชัดเจน 2) ปรากฏ แต่มีการตัดแปลงหรือปรับปรุง หมายถึง องค์ประกอบยังคงปรากฏอยู่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุหรือรายละเอียดบางส่วน และ 3) ไม่ปรากฏ หมายถึง ไม่พบองค์ประกอบดังกล่าว หรือมีการปรับเปลี่ยนจนไม่สามารถระบุรูปแบบเดิมได้ เกณฑ์ดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้านของอาคารแต่ละหลัง เพื่อเปรียบเทียบลักษณะทางสถาปัตยกรรมและใช้ประกอบการวิเคราะห์รูปแบบอาคารในพื้นที่ศึกษา ดังแสดงในตาราง

จากการศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับอาคารพาณิชย์แบบตึกแถวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับ “องค์ประกอบที่กำหนดลักษณะเฉพาะ” (character-defining elements) มาใช้เป็นกรอบในการกำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้านอาคารในพื้นที่ศึกษา โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบที่สะท้อนลักษณะทางสถาปัตยกรรมและอัตลักษณ์ของอาคารพาณิชย์กรรมทั้งในเชิงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและความสัมพันธ์กับบริบทโดยรอบ (Fahim & Mou, 2024; Wirut Thinnakorn et al., 2025)

ทั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมยังพบว่า รูปแบบของเรือนแถวและตึกแถวสามารถอธิบายได้จากลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนรูปด้านอาคาร เช่น รูปแบบช่องเปิด การจัดองค์ประกอบของรูปด้าน และรายละเอียดตกแต่ง ซึ่งสะท้อนพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมและอิทธิพลทางวัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลา (ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, 2557; อัญชลี ทองปลิว, 2547; Chen, 1998; Kohl, 1998)

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดการจำแนกรูปแบบอาคารของปัทม วงศ์ประดิษฐ์ (2557) เป็นกรอบอ้างอิงในการวิเคราะห์ โดยปรับการเรียกประเภทอาคารให้สอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของอาคารที่ปรากฏในพื้นที่ศึกษา เช่น อาคารประเภทเรือนแถวไม้ และอาคารประเภทตึกแถวก่ออิฐ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารในพื้นที่ศึกษา ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 เกณฑ์การจำแนกรูปแบบอาคารตามลักษณะทางสถาปัตยกรรมของรูปด้าน

ประเภทอาคาร	ลักษณะรูปด้าน (Façade)	องค์ประกอบสถาปัตยกรรม	
		ชั้นล่าง	ชั้นบน (ตั้งแต่ชั้น 2 เป็นต้นไป)
เรือนแถวอิทธิพลจีน ช่วงแรก	รายละเอียดการตกแต่งน้อยเน้นเรียบง่าย/รูปทรงไม่สูงมาก/หลังคาทรงจั่ว/ ความสูง 1-2 ชั้น /อาคารไม้	ประตูบานคู่ไม้และประตูบาน เพี้ยมไม้หรือบานฝาถ้ง (ดั้งเดิม) /ช่องลมขนาดเล็ก	ประตูบานคู่และบานเดี่ยวไม้/หน้าต่าง ไม้ (ตลอดช่วงเสา)/ช่องลมขนาดเล็ก/ หลังคาทรงจั่ว (กระเบื้องดินเผาหรือ กระเบื้องว่าวซีเมนต์)
เรือนแถวอิทธิพลจีน ช่วงสอง	มีการตกแต่งมากกว่ารุ่นแรก/เน้นการ เปิดช่องลมและช่องแสงเหนือประตู/ ความสูง 1-2 ชั้น/อาคารไม้	ประตูบานคู่ไม้และประตูบาน เพี้ยมไม้หรือบานฝาถ้ง (ดั้งเดิม) /บัวปูนตกแต่งเสา/ช่องลมเหนือ ประตูหน้าต่าง	ประตูบานคู่และบานเดี่ยวไม้ /หน้าต่าง ไม้/บัวปูนตกแต่งเสา/ช่องลมเหนือ ประตูหน้าต่าง/หลังคาทรงจั่ว (กระเบื้องดินเผาหรือกระเบื้องว่าว ซีเมนต์)
ตึกแถวแบบจีนผสม ตะวันตกอิทธิพลนีโอ คลาสสิก	รูปแบบผสมผสานระหว่างจีนและ ตะวันตก/อาคารสูง 2 ชั้น/เน้นเปิด ช่องหน้าต่างด้านหน้าตลอดช่วงเสา/ แผงหน้าจั่ว (pediment) กลางหลังคา หน้าอาคาร (บางหลัง) อาจระบุปีสร้าง และสัญลักษณ์มงคล/อาคารไม้หรือ คอนกรีตเสริมเหล็ก	ประตูไม้บานเพี้ยม/ช่องลมลาย ปูนปั้นหรือฉลุลายหรือเกล็ดไม้/ ปูนปั้นตกแต่งเสา	ประตูไม้บานเปิดคู่และเดี่ยว/หน้าต่าง ไม้/ช่องแสงซุ้มโค้งครึ่งวงกลมเหนือ หน้าต่าง/ช่องลมลายปูนปั้นหรือฉลุ หรือเกล็ดไม้/ปูนปั้นตกแต่งเสา/แผง หน้าจั่ว (pediment) /ระเบียงยื่น ต่อเนื่องตลอดช่วงเสาด้านหน้าอาคาร / หลังคาทรงจั่ว (กระเบื้องว่าวซีเมนต์)
ตึกแถวแบบตะวันตก ร่วมสมัย	รูปด้านมีความเรียบขั้น/ความสูง 2-3 ชั้น/ไม่เน้นประดับตกแต่ง (บัวปูนปั้น และซุ้มโค้ง)/หน้าต่าง (เว้นเป็นจังหวะ) /อาคารไม้หรือคอนกรีตเสริมเหล็ก	ประตูไม้บานเพี้ยม/ช่องลมและ ช่องแสง (รูปทรงเรขาคณิตหรือมี ลายเล็กน้อย)/ตกแต่งด้วยค้ำยัน	ประตูไม้บานเปิดคู่และเดี่ยว/หน้าต่าง ไม้/ช่องลมและช่องแสง (รูปทรง เรขาคณิตหรือมีลายเล็กน้อย) /ลูกกรง หล่อถอดพิมพ์/ส่วนยอดตกแต่งเหนือ เชิงผนัง ผนังเรียบ มีกรอบบัวปูน โดยรอบ แต่ไม่มีการประดับตกแต่ง ลวดลาย/หลังคาทรงจั่ว (กระเบื้อง ซีเมนต์ลอนคู่)
ตึกแถวแบบตะวันตก ทันสมัย	รูปแบบเรียบง่าย/เน้นเส้นตั้งเส้นนอน และการใช้สอย/ลดความพิถีพิถันใน การตกแต่ง/มีรูปแบบที่เป็นสากลขึ้น/ มีการใช้ราวลูกกรงและค้ำยันที่มี รายละเอียด แต่องค์ประกอบอื่น ๆ เรียบ/อาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก	ประตูกระจกอลูมิเนียม/เหล็ก ยัด/กระจกบานสวิง/บานเลื่อน/ ช่องเปิดขนาดใหญ่/หน้าต่าง กระจก อลูมิเนียม/รายละเอียด ตกแต่งน้อย/ช่องลมระบาย อากาศ (บางอาคาร)	ประตูกระจกอลูมิเนียม/กระจกบาน สวิง/บานเลื่อน/หน้าต่างกระจก อลูมิเนียม/ระเบียงคอนกรีต/ระเบียง เหล็กสมัยใหม่/ช่องลมระบายอากาศ (บางอาคาร)/ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิง ผนัง ผนังเรียบ/หลังคาคอนกรีตพื้น เรียบ ไม่มีรูปทรงหน้าจั่ว /รายละเอียด ตกแต่งน้อย

ที่มา : ผู้วิจัย, 2568 (รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจาก ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, 2557; อัญชลี ทองปลิว, 2547; Chen, 1998; Kohl, 1998)

เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ลักษณะองค์ประกอบรูปด้านของเรือนแถวและตึกแถวในพื้นที่ศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของรูปด้านอาคาร โดยพิจารณาจากองค์ประกอบที่ปรากฏบนรูปด้านหน้าอาคาร ได้แก่ ประตู หน้าต่าง ช่องลม ช่องแสง ระเบียง ชุมโค้ง ลวดลายปูนปั้น ส่วนยอดอาคาร (ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง) รูปแบบหลังคา และวัสดุปิดผิวผนัง พร้อมทั้งพิจารณารูปแบบ รายละเอียดตกแต่ง และระดับการคงอยู่ขององค์ประกอบดังกล่าว เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบและอธิบายลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนแถวและตึกแถวที่สะท้อนพัฒนาการของอาคารในแต่ละช่วงเวลา ภายในบริบทพื้นที่ที่ศึกษานบนถนนราชดำเนิน เขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดตรัง (ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, 2557; อัญชลี ทองปลิว, 2547; Chen, 1998; Kohl, 1998) ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 เกณฑ์การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้าน

องค์ประกอบ	สิ่งที่พิจารณา	ระดับการปรากฏ
1. ประตู	รูปแบบ วัสดุ	A B C
2. หน้าต่าง	รูปแบบ วัสดุ	A B C
3. ช่องลม/ช่องแสง	รูปแบบ ลวดลาย วัสดุ	A B C
4. ระเบียง	ราวจับ/ลูกกรง/เสาระเบียง/วัสดุ	A B C
5. ชุมโค้ง/ปูนปั้น	รูปแบบโค้ง/รายละเอียดการตกแต่ง	A B C
6. ลวดลายปูนปั้น	รูปแบบการตกแต่ง	A B C
7. Pediment/Parapet	รูปแบบส่วนยอด/การตกแต่ง (ปีสร้าง/ชื่ออาคาร/สัญลักษณ์มงคล)	A B C
8. หลังคา	รูปแบบของหลังคา/วัสดุ	A B C
9. วัสดุปิดผิวผนัง	วัสดุ	A B C
หมายเหตุ : A = ปรากฏเด่นชัด (ยังมีรูปแบบดั้งเดิม), B = ปรากฏแต่มีการดัดแปลง (มีการปรับวัสดุหรือรายละเอียด), C = ไม่ปรากฏ (องค์ประกอบเดิมหายไป)		

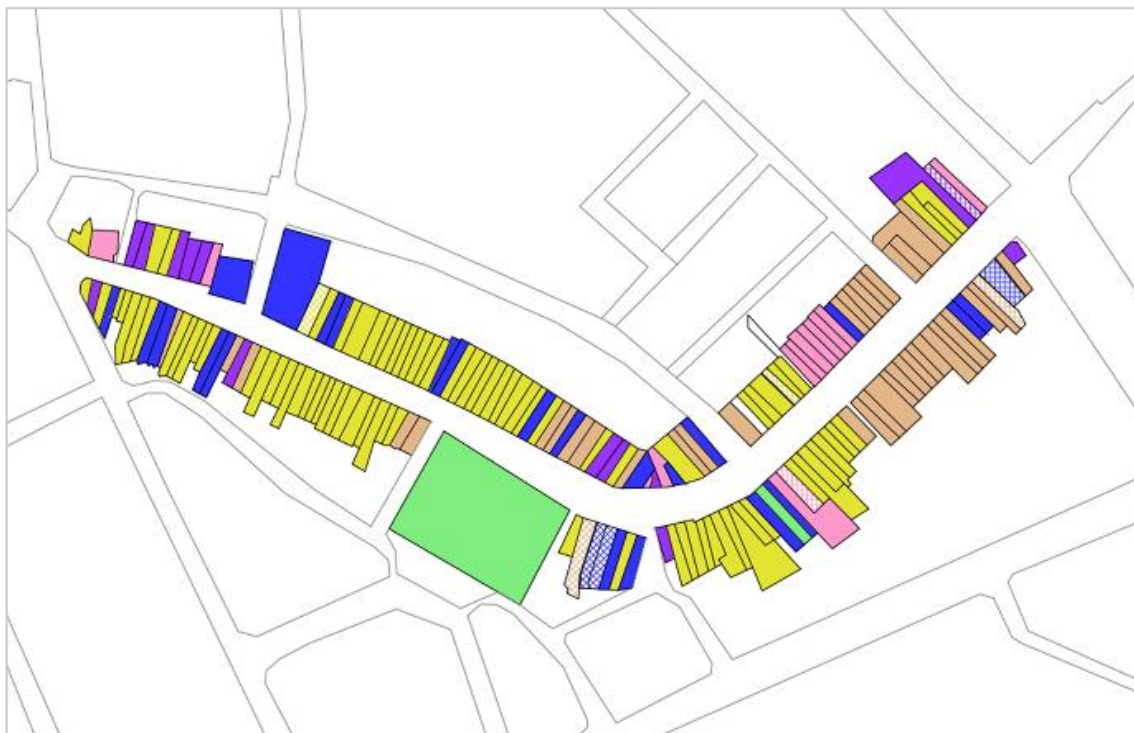
ที่มา : ผู้วิจัย, 2568

ผลการศึกษาองค์ประกอบรูปด้านของเรือนแถวและตึกแถว

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของรูปด้านอาคารบนถนนราชดำเนิน เขตเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดตรัง พบว่า อาคารในพื้นที่ศึกษามีความหลากหลายทั้งในด้านรูปแบบทางสถาปัตยกรรม รายละเอียดตกแต่ง และพัฒนาการของอาคารในแต่ละช่วงเวลา อย่างไรก็ตามยังสามารถจำแนกลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะของอาคารได้อย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาจากการปรากฏขององค์ประกอบสำคัญบนรูปด้านอาคาร ได้แก่ ประตู หน้าต่าง ช่องลม ช่องแสง ระเบียง ชุมโค้ง องค์ประกอบส่วนยอดอาคาร (ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง) รูปแบบหลังคา และวัสดุปิดผิวผนัง ดังแสดงในภาพ 4

ภาพ 4 ผังแสดงตำแหน่งอาคารบนถนนราชดำเนิน จังหวัดตรัง
ที่มา : ผู้วิจัย, 2568

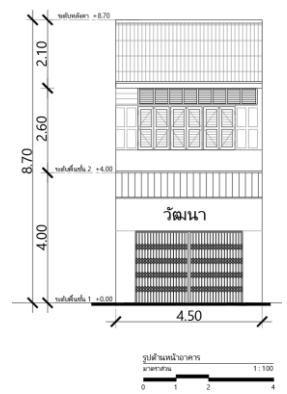
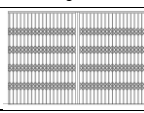
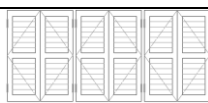
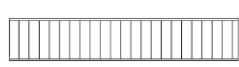
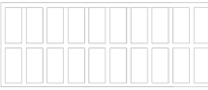

รายละเอียด

แสดงตำแหน่งอาคารบนถนนราชดำเนิน	เรือนแถวอิทธิพลจีน	ตึกแถวแบบจีนผสมตะวันตก อิทธิพลในคลาสสิก	ตึกแถวแบบตะวันตกทันสมัย
แสดงตำแหน่งอาคารกรณีศึกษา	เรือนแถวอิทธิพลจีน	ตึกแถวแบบตะวันตกสมัย	อาคารสาธารณะ

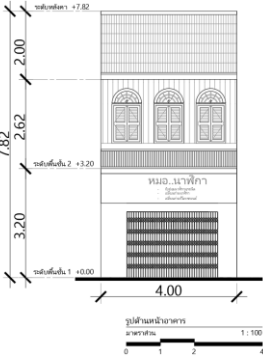
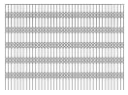
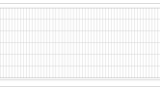
ภาพ 5 ผังสีแสดงการจำแนกรูปแบบอาคารและตำแหน่งอาคารกรณีศึกษาบนถนนราชดำเนิน จังหวัดตรัง
โดยผู้วิจัยพัฒนาจากแนวความคิดการจำแนกพัฒนาการตึกแถวของปัทม วงศ์ประดิษฐ์ (2557)
ที่มา : ผู้วิจัย, 2568

ตาราง 3 แสดงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนหน้าอาคาร

รูปแบบอาคาร: เรือนแถวอิทธิพลจีนช่วงแรก		สถานที่ : ถนนราชดำเนิน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง		ระดับการปรากฏ	
กรณีศึกษาอาคารที่ 1	องค์ประกอบ			คำอธิบาย	A/B/C
	รายการ	ชั้น	รูป		
 	ประตู	1		ประตูเหล็กยึดกว้างตลอดช่วงเสา (span)	C
		2	-	ไม่พบประตู	C
	หน้าต่าง	1	-	ไม่พบหน้าต่าง	C
		2		หน้าต่างไม้บานเปิดคู่ ลูกฟักเกล็ดไม้ปรับมุม	A
	ช่องลม/ช่องแสง	1	-	ป้ายร้านค้าปิดทับไว้	B
		2		เหนือหน้าต่างมีช่องลมเกล็ดไม้ยาวตลอดช่วงเสา	A
	ระเบียง	1,2	-	ไม่พบระเบียง	C
	ซุ้มโค้ง/ปูนปั้น	1,2	-	ไม่พบซุ้มโค้งและปูนปั้น	C
	ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	1,2	-	ไม่พบ ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	C
	หลังคา	1		หลังคาแกนสาดสังกะสีลอนเหลี่ยม	C
		2		หลังคากระเบื้องลอนคู่ ซีเมนต์	B
	วัสดุปิดผิวผนัง	1		ผนังฉาบปูนเรียบและทาสี	B
		2		ผนังกรุไม้แนวตั้ง	B

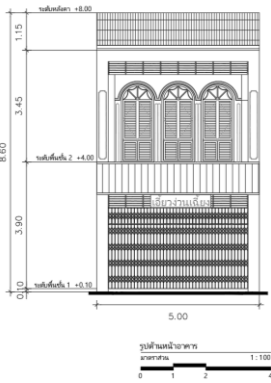
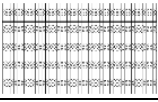
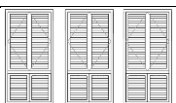
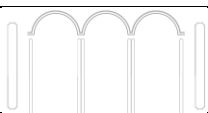
หมายเหตุ : A = ปรากฏเด่นชัด, B = ปรากฏ แต่มีการดัดแปลง, C = ไม่ปรากฏ

ตาราง 3 แสดงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนหน้าอาคาร (ต่อ)

รูปแบบอาคาร : เรือนแถวอิทธิพลจีนช่วงสอง				ระดับการปรากฏ	
กรณีศึกษาอาคารที่ 2	องค์ประกอบ			คำอธิบาย	A/B/C
	รายการ	ชั้น	รูป		
 	ประตู	1		ประตูเหล็กยัด	C
		2	-	ไม่พบประตู	C
	หน้าต่าง	1	-	ไม่พบหน้าต่าง	C
		2		หน้าต่างไม้บานเปิดคู่ ลูกทักเกล็ดไม้ แบ่งจังหวะเป็น 3 ส่วน	A
	ช่องลม/ช่องแสง	1	-	ป้ายร้านค้าปิดทับไว้	C
		2		มีช่องแสงกระจกรังวงกลมเหนือหน้าต่างชั้นสอง	A
	ระเบียง	1,2	-	ไม่พบระเบียง	C
	ซุ้มโค้ง/ปูนปั้น	1,2	-	ไม่พบซุ้มโค้งปูนปั้น	C
	ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	1,2	-	ไม่พบ ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	C
	หลังคา	1		หลังคากันสาดสังกะสีลอนเล็ก	C
		2		หลังคากระเบื้องซีเมนต์ลอนคู่ทรงจั่ว	B
	วัสดุปิดผิวผนัง	1	-	ป้ายร้านค้าปิดทับไว้	C
		2		ผนังกรุไม้ตีแนวตั้งทาสีใหม่	B

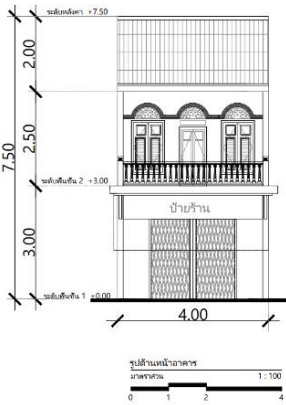
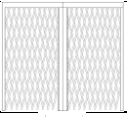
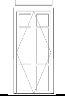
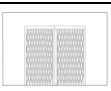
หมายเหตุ : A = ปรากฏเด่นชัด, B = ปรากฏ แต่มีการดัดแปลง, C = ไม่ปรากฏ

ตาราง 3 แสดงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนหน้าอาคาร (ต่อ)

รูปแบบอาคาร : ตึกแถวแบบจีนผสมตะวันตกอิทธิพลนีโอคลาสสิก				ระดับการปรากฏ	
กรณีศึกษาอาคารที่ 3	องค์ประกอบ			คำอธิบาย	A/B/C
	รายการ	ชั้น	รูป		
 	ประตู	1		ประตูเหล็กยัด	C
		2	-	ไม่พบประตู	C
	หน้าต่าง	1	-	ไม่พบหน้าต่าง	C
		2		หน้าต่างไม้บานเปิดคู่ ลูกฟักบานเกล็ด ไม้ แบ่งจังหวะเป็น 3 ส่วน	A
	ช่องลม/ช่องแสง	1		เหนือประตูมีช่องลมเกล็ดไม้ติดตาย ยาวตลอดช่วงเสา	A
		2		เหนือหน้าต่าง มีช่องลมเกล็ดไม้ติดตาย/มีช่องแสงครึ่งวงกลมเหนือหน้าต่างชั้น 2	A
	ระเบียง	1,2	-	ไม่พบระเบียง	C
	ซุ้มโค้ง/ปูนปั้น	1	-	ไม่พบซุ้มโค้งปูนปั้น	C
		2		ซุ้มโค้งปูนปั้นแบบครึ่งวงกลมรอบช่องแสงและมีปูนปั้นตกแต่งเสา	B
	ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	1,2	-	ไม่พบ ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	C
	หลังคา	1		หลังคากันสาดสังกะสีลอนเหลี่ยม	C
		2		หลังคากระเบื้องซีเมนต์ลอนคู่ทรงจั่ว	B
	วัสดุปิดผิวผนัง	1		ผนังฉาบปูนเรียบทาสี	B
		2		ผนังฉาบปูนเรียบทาสี	B

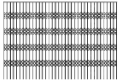
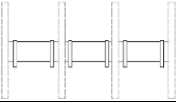
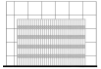
หมายเหตุ : A = ปรากฏเด่นชัด, B = ปรากฏ แต่มีการดัดแปลง, C = ไม่ปรากฏ

ตาราง 3 แสดงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนหน้าอาคาร (ต่อ)

รูปแบบอาคาร : ตึกแถวแบบจีนผสมตะวันตกอิทธิพลนีโอคลาสสิก				ระดับการปรากฏ	
กรณีศึกษาอาคารที่ 4	องค์ประกอบ			คำอธิบาย	A/B/C
	รายการ	ชั้น	รูป		
 	ประตู	1		ประตูเหล็กยัด	C
		2		ประตูไม้บานเปิดคู่ ลูกฟักไม้ทึบ	A
	หน้าต่าง	1	-	ไม่พบหน้าต่าง	C
		2		หน้าต่างไม้บานเปิดคู่ ลูกฟักไม้ทึบ/เกล็ดไม้	A
	ช่องลม/ช่องแสง	1	-	ไม่พบช่องลมและช่องแสง	C
		2		ช่องลมซีเมนต์ถอดพิมพ์ลายฉลุ รูปแบบครึ่งวงกลม	A
	ระเบียง	1	-	ไม่พบระเบียง	C
		2		เสาปูนปั้นหรือถอดพิมพ์และระเบียง ยื่นพร้อมการตกแต่งและราวลูกกรง ปูนหล่อถอดพิมพ์	A
	ซุ้มโค้ง/ ปูนปั้น	1	-	ไม่พบซุ้มโค้งปูนปั้น	C
		2		มีปูนปั้นตกแต่งรอบช่องลมเหนือ หน้าต่าง	A
	ส่วนยอด อาคาร หรือ ส่วนยอด ตกแต่งเหนือ เชิงผนัง	1,2	-	ไม่พบ ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอด ตกแต่งเหนือเชิงผนัง	C
	หลังคา	1		หลังคากันสาดสังกะสีลอนเหลี่ยม	C
		2		หลังคากระเบื้องซีเมนต์ลอนคู่ทรงจั่ว	B
	วัสดุปิดผิว ผนัง	1		ผนังฉาบปูนเรียบทาสี	B
		2		ผนังฉาบปูนเรียบทาสี	B

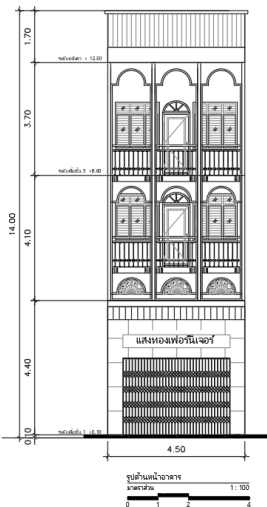
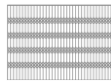
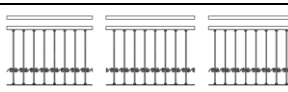
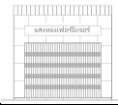
หมายเหตุ : A = ปรากฏเด่นชัด, B = ปรากฏ แต่มีการดัดแปลง, C = ไม่ปรากฏ

ตาราง 3 แสดงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนหน้าอาคาร (ต่อ)

รูปแบบอาคาร : ตึกแถวแบบตะวันตกร่วมสมัย				ระดับการปรากฏ	
กรณีศึกษาอาคารที่ 5	องค์ประกอบ			คำอธิบาย	A/B/C
	รายการ	ชั้น	รูป		
 	ประตู	1		ประตูเหล็กยัด	C
		2,3		ประตูไม้บานเปิดเดี่ยว และมีช่องแสงกระจกเหนือประตูไม้	B
	หน้าต่าง	1	-	ไม่พบหน้าต่าง	C
		2,3		หน้าต่างบานเปิดกรอบไม้ลูกฟักกระจก	B
	ช่องลม/ช่องแสง	1		ระหว่างชั้น 1-2 มีช่องแสงสี่เหลี่ยมตรงกลางระหว่างช่องลมบล็อกคอนกรีต ลวดลายเรขาคณิตวงรี	B
		2,3		เหนือประตูและหน้าต่างมีช่องแสงกระจกสี่เหลี่ยมผืนผ้า	B
	ระเบียง	1	-	ไม่พบระเบียง	C
		2,3		ระเบียงคอนกรีตรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีการจัดจังหวะตามแนวตั้งของซุ้มโค้ง	B
	ซุ้มโค้ง/ปูนปั้น	1	-	ไม่พบซุ้มโค้งปูนปั้น	C
		2,3		มีการแบ่งจังหวะซุ้มโค้งครึ่งวงกลมต่อเนื่องกันไปจนถึงชั้น 3	A
	ส่วนยอดอาคาร หรือส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	1	-	ไม่พบซุ้มโค้งหรือปูนปั้น	C
		2,3		มี ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	A
	หลังคา	1		หลังคาแกนสาดสังกะสีลอนเหลี่ยมและผ้าใบ	C
		2,3		หลังคาแบน SLAB คอนกรีต	C
	วัสดุปิดผิวผนัง	1		ผนังกรุกระเบื้องทับ	B
		2,3		ผนังฉาบปูนเรียบทาสี	B

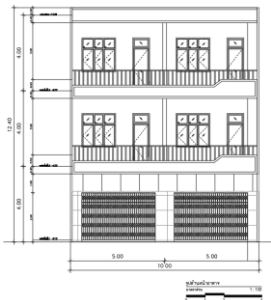
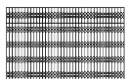
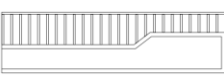
หมายเหตุ : A = ปรากฏเด่นชัด, B = ปรากฏ แต่มีการดัดแปลง, C = ไม่ปรากฏ

ตาราง 3 แสดงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนหน้าอาคาร (ต่อ)

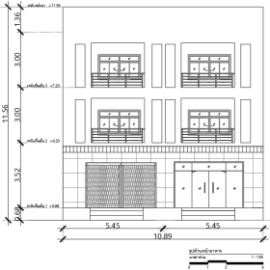
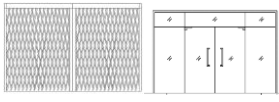
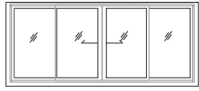
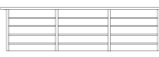
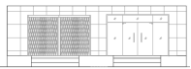
รูปแบบอาคาร : ตึกแถวแบบตะวันตกร่วมสมัย				ระดับการปรากฏ	
กรณีศึกษาอาคารที่ 6	องค์ประกอบ			คำอธิบาย	A/B/C
	รายการ	ชั้น	รูป		
 	ประตู	1		ประตูเหล็กยัด	C
		2,3		ประตูไม้บานเปิดเดี่ยว และมีช่องแสงกระจกเหนือประตูไม้	B
	หน้าต่าง	1	-	ไม่พบหน้าต่าง	C
		2,3		หน้าต่างบานเกล็ดกรอบไม้	B
	ช่องลม/ช่องแสง	1		ระหว่างชั้น 1-2 มีช่องแสงครึ่งวงกลม	A
		2,3		เหนือประตูมีช่องแสงครึ่งวงกลมและหน้าต่างมีช่องแสงกระจกสีเหลี่ยมผืนผ้า	B
	ระเบียง	1	-	ไม่พบระเบียง	C
		2,3		ราวยะเบียงเหล็กดัดมีลวดลาย	B
	ซุ้มโค้ง/ปูนปั้น	1	-	ไม่พบซุ้มโค้งหรือปูนปั้น	C
		2,3		มีการแบ่งจังหวะซุ้มโค้งครึ่งวงกลมต่อเนื่องกันไปจนถึงชั้น 3	A
	ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	1,2,3		มี ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	B
	หลังคา	1		หลังคากันสาดสังกะสีลอนเหลี่ยม	C
2,3			หลังคาแบน SLAB คอนกรีตต่อเติม โครงสร้างเหล็กกรุแผ่นเมทัลชีทลอน	B	
วัสดุปิดผิวผนัง	1		ผนังกรุกระเบื้องทับ	B	
	2,3		ผนังฉาบปูนเรียบทาสี	B	

หมายเหตุ : A = ปรากฏเด่นชัด, B = ปรากฏ แต่มีการดัดแปลง, C = ไม่ปรากฏ

ตาราง 3 แสดงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนหน้าอาคาร (ต่อ)

รูปแบบอาคาร : ตึกแถวแบบตะวันตกทันสมัย				ระดับการปรากฏ	
กรณีศึกษาอาคารที่ 7	องค์ประกอบ			คำอธิบาย	A/B/C
	รายการ	ชั้น	รูป		
 	ประตู	1		ประตูแบบเหล็กยัด	A
		2,3		ประตูกระจกบานเปิดเดี่ยวกรอบอลูมิเนียมสีขาว	A
	หน้าต่าง	1	-	ไม่พบหน้าต่าง	C
		2,3		หน้าต่างกระจกกรอบอลูมิเนียมสีขาวบานเปิดเดี่ยว ลูกฟักกระจกใส รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวตั้ง	A
	ช่องลม/ช่องแสง	1	-	ไม่พบช่องลมและช่องแสง	C
		2,3		ช่องแสงกรอบอลูมิเนียมสีขาว ลูกฟักกระจกเหนือหน้าต่างและประตูของชั้น 2-3	A
	ระเบียง	1	-	ไม่พบระเบียง	C
		2,3		ระเบียงก่ออิฐฉาบผิวเรียบ มีราวระเบียงเป็นสแตนเลสยาวตลอดช่วงกว้างเสา (span)	A
	ซุ้มโค้ง/ปูนปั้น	1,2,3	-	ไม่พบซุ้มโค้งปูนปั้น	C
	ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	1,2,3		ไม่พบ ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	A
	หลังคา	1		มีกันสาดสามเหลี่ยมทึบสีทึบ โครงเหล็กยื่นออกมาตลอดแนวอาคาร	A
		2,3		หลังคาคอนกรีตแบน (SLAB) มี Parapet	A
	วัสดุปิดผิวผนัง	1		ผนังกรุกระเบื้องทับ	B
		2,3		ผนังฉาบปูนเรียบทาสี	A
หมายเหตุ : A = ปรากฏเด่นชัด, B = ปรากฏ แต่มีการดัดแปลง, C = ไม่ปรากฏ					

ตาราง 3 แสดงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนหน้าอาคาร (ต่อ)

รูปแบบอาคาร : ตึกแถวแบบตะวันตกทันสมัย				ระดับการปรากฏ	
กรณีศึกษาอาคารที่ 8	องค์ประกอบ			คำอธิบาย	A/B/C
	รายการ	ชั้น	รูป		
 	ประตู	1		ประตูชั้น 1 เป็นประตูแบบเหล็กยัดและประตูกระจกบานสวิง ข้ายและขวาของประตูเป็นกระจกบานตาย ตรงกลางผลักเข้าออก	A
		2,3		ประตูไม้ทึบเซาะร่อง สีขาวมีช่องแสงอยู่เหนือประตู	B
	หน้าต่าง	1	-	ไม่พบหน้าต่าง	C
		2,3		หน้าต่างกระจกบานเลื่อนคู่ กรอบอลูมิเนียม ส่วนบานริมซ้ายขวาเป็นบานติดตาย	A
	ช่องลม/ช่องแสง	1	-	ไม่พบช่องลมและช่องแสง	C
		2,3		มีช่องแสงเหนือหน้าต่างและประตู รูปแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นกระจกติดกับหน้าต่าง	A
	ระเบียง	1	-	ไม่พบระเบียง	C
		2,3		ราวจะเบียงสแตนเลส	A
	ซุ้มโค้ง/ปูนปั้น	1,2,3	-	ไม่พบซุ้มโค้งปูนปั้น	C
	ส่วนยอดอาคาร หรือ ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง	1,2,3		มี ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนังแบบเรียบ	A
	หลังคา	1		หลังคากันสาดสังกะสีลอนเหลี่ยม	A
		2,3		หลังคาคอนกรีตแบน (SLAB) มี Parapet	A
	วัสดุปิดผิวผนัง	1		ผนังกรุกระเบื้องทับ	B
		2,3		ผนังฉาบปูนเรียบทาสี	A

หมายเหตุ : A = ปรากฏเด่นชัด, B = ปรากฏ แต่มีการดัดแปลง, C = ไม่ปรากฏ

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้านของอาคารในพื้นที่ศึกษา สามารถสังเคราะห์ลักษณะร่วมขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในแต่ละประเภทอาคารได้ โดยจัดทำเป็นตารางสรุปลักษณะองค์ประกอบรูปด้านตามประเภทอาคาร เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในแต่ละช่วงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์กรณีศึกษา ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 แสดงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏบนหน้าของอาคารตามลำดับพัฒนาการของรูปแบบจากการวิเคราะห์กรณีศึกษา

องค์ประกอบ	เรือนแถวอิทธิพลจีน ช่วงแรก	เรือนแถวอิทธิพลจีน ช่วงสอง	ตึกแถวอิทธิพลจีน ผสมตะวันตก	ตึกแถวแบบ ตะวันตกร่วมสมัย	ตึกแถวแบบตะวันตก ทันสมัย
จำนวนชั้น	1-2	1-2	2	2-3	2-3
ประตู	ประตูเหล็กยึด	ประตูเหล็กยึด	ประตูเหล็กยึด/ประตู ไม้บานเปิดคู่ ลูกฟัก ไม้ทึบ	ประตูเหล็กยึด/ ประตูไม้บานเปิด เดี่ยว	ประตูเหล็กยึด/ประตู กรอบอลูมิเนียมลูกฟัก กระจก
หน้าต่าง	หน้าต่างไม้บานเปิดคู่ ลูกฟักบานเกล็ดไม้	หน้าต่างไม้บานเปิดคู่ ลูกฟักบานเกล็ดไม้	หน้าต่างไม้บานเปิดคู่ ลูกฟักบานเกล็ดไม้	หน้าต่างบานเปิด กรอบไม้ลูกฟัก กระจก	หน้าต่างบานกรอบ อลูมิเนียมลูกฟัก กระจก
ช่องลม/ ช่องแสง	ช่องลมเกล็ดไม้ยาว ตลอดช่วงเสา	ช่องแสงกระจกครึ่ง วงกลมเหนือหน้าต่าง	ช่องแสงโค้งครึ่ง วงกลม และเกล็ดไม้ ติดตาย	ช่องลมลาดลาย เรขาคณิตและช่อง แสงรูปทรงสี่เหลี่ยม/ ครึ่งวงกลม	ช่องแสงกรอบ อลูมิเนียมสีขาวลูกฟัก กระจก เหนือหน้าต่าง และประตู
ระเบียง	-	-	เสาปูนปั้นหรือถอด พิมพ์และระเบียงยื่น พร้อมการตกแต่งและ ราวลูกกรงปูนหล่อ ถอดพิมพ์	ระเบียงคอนกรีต/ ราวระเบียงเหล็กดัด มีลวดลาย มีการจัด จังหวะตามแนวตั้ง ของซุ้มโค้ง	ระเบียงก่ออิฐฉาบผิว เรียบ/ราวระเบียงเป็น สแตนเลส
ซุ้มโค้ง/ ปูนปั้น	-	-	ปูนปั้นตกแต่งรอบ ช่องลม	มีการแบ่งจังหวะ ซุ้มโค้งครึ่งวงกลม ต่อเนื่องกันไปจนถึง ชั้น 3	-
ส่วนยอด อาคาร	-	-	-	มี ส่วนยอดตกแต่ง เหนือเชิงผนัง	มี ส่วนยอดตกแต่ง เหนือเชิงผนัง
หลังคา	กันสาดสังกะสี/ หลังคากระเบื้อง ซีเมนต์ลอนคู่ทรงจั่ว	กันสาดสังกะสี/ หลังคากระเบื้อง ซีเมนต์ลอนคู่ทรงจั่ว	หลังคากระเบื้อง ซีเมนต์ลอนคู่ทรงจั่ว/ หลังคา กันสาด	หลังคา กันสาด/ หลังคาแบน (SLAB) คอนกรีต	หลังคา กันสาด/หลังคา คอนกรีตแบน (SLAB)
ลักษณะ โดยรวม	ยังคงผนังไม้ชั้น 2 ทาสีใหม่และ ปรับเปลี่ยนประตูชั้น ล่างเป็นเหล็กยึด	ยังคงผนังไม้ชั้น 2 ทาสีใหม่ มีช่องแสง ครึ่งวงกลมเหนือ หน้าต่าง ประตูชั้น ล่างเป็นเหล็กยึด	มีการประดับตกแต่ง ปูนปั้นและ องค์ประกอบแบบ ตะวันตก มีช่องลม และช่องแสงแบบครึ่ง วงกลม	รายละเอียดตกแต่ง ลดลง รูปด้านเรียบ ขึ้น มีการแบ่งจังหวะ ช่องเปิดในแนวตั้ง และผนังกรุกระเบื้อง ทึบ	ใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น กระจกและอลูมิเนียม ลดรายละเอียดเป็น แบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผนังฉาบปูนเรียบทาสี ทึบ

สรุปลักษณะรูปแบบอาคารตามผลการวิเคราะห์

- **เรือนแถวอิทธิพลจีนช่วงแรก** อาคารสูงประมาณ 1-2 ชั้น ชั้นล่างส่วนใหญ่ปรับเปลี่ยนเป็นประตูเหล็กยึดสำหรับการค้าขาย ส่วนชั้นบนยังคงปรากฏผนังไม้ หน้าต่างไม้บานเปิดคู่ลูกฟักบานเกล็ดไม้ และช่องลมเกล็ดไม้ รูปแบบโดยรวมเรียบง่าย ไม่พบองค์ประกอบตกแต่งเด่นชัด เช่น ระเบียง ชุ่มโค้ง หรือปูนปั้น หลังคาเป็นกระเบื้องซีเมนต์ลอนคู่ทรงจั่ว ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับเรือนแถวในช่วงแรกของการพัฒนาเมืองการค้า

- **เรือนแถวอิทธิพลจีนช่วงสอง** อาคารสูงประมาณ 1-2 ชั้น ยังคงลักษณะพื้นฐานของเรือนแถวอิทธิพลจีน แต่เริ่มปรากฏรายละเอียดตกแต่งเพิ่มขึ้น เช่น ช่องแสงครึ่งวงกลมเหนือหน้าต่างชั้นสองและการตกแต่งบริเวณช่องเปิดบางส่วน ขณะที่รูปแบบโดยรวมยังคงเรียบง่าย และใช้หลังคากระเบื้องซีเมนต์ลอนคู่ทรงจั่ว

- **ตึกแถวแบบจีนผสมตะวันตกอิทธิพลนีโอคลาสสิก** อาคารสูงประมาณ 2 ชั้น มีลักษณะผสมผสานระหว่างผังอาคารแบบตึกแถวอิทธิพลจีนกับองค์ประกอบตกแต่งแบบตะวันตก เช่น ชุ่มโค้งครึ่งวงกลม ปูนปั้น และราวลูกกรงปูนหล่อถอดพิมพ์ ช่องเปิดส่วนใหญ่เป็นประตูและหน้าต่างไม้ พร้อมช่องแสงเหนือหน้าต่าง ลักษณะดังกล่าวสะท้อนการรับอิทธิพลสถาปัตยกรรมตะวันตกที่เริ่มปรากฏในอาคารพาณิชย์ของเมืองตรัง

- **ตึกแถวแบบตะวันตกร่วมสมัย** อาคารสูงประมาณ 2-3 ชั้น รูปด้านอาคารมีความเรียบขึ้นและลดทอนรายละเอียดตกแต่งแบบคลาสสิก แต่ยังคงปรากฏองค์ประกอบบางประการ เช่น ช่องลมลดทอนเรขาคณิต ระเบียงคอนกรีต และการจัดจังหวะช่องเปิดอย่างเป็นระบบ ส่วนยอดอาคารมักใช้ส่วนยอดตกแต่งเหนือเชิงผนัง และหลังคาคอนกรีตแบน (slab)

- **ตึกแถวแบบตะวันตกทันสมัย** อาคารสูงประมาณ 3 ชั้น รูปแบบเรียบง่าย เน้นการใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น กระเบื้อง อลูมิเนียม และคอนกรีตเสริมเหล็ก ช่องเปิดมีขนาดใหญ่ และลดทอนองค์ประกอบตกแต่งแบบดั้งเดิม เช่น ชุ่มโค้งหรือปูนปั้น รูปด้านอาคารสะท้อนแนวคิดสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่สำคัญกับการใช้งานและความเรียบง่ายของรูปทรงอาคาร

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้านของเรือนแถวและตึกแถวบนถนนราชดำเนิน พบว่า อาคารในพื้นที่ศึกษาสะท้อนพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมของเมืองตรังในแต่ละช่วงเวลา ทั้งด้านรูปแบบอาคาร วัสดุ รายละเอียดตกแต่ง และการจัดองค์ประกอบรูปด้าน ซึ่งสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และบริบทของย่านการค้าเมืองเก่าที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

- ด้านการใช้ข้อมูลเพื่อการศึกษาสถาปัตยกรรม เกณฑ์การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้านอาคารจากการศึกษานี้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนแถวและตึกแถวในพื้นที่เมืองเก่าจังหวัดตรัง รวมถึงใช้เปรียบเทียบลักษณะรูปแบบอาคารในพื้นที่ศึกษาอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

- ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต การศึกษาครั้งนี้นำเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบรูปด้านอาคารที่สามารถสังเกตได้จากภายนอก งานวิจัยในอนาคตอาจเพิ่มเติมการศึกษาข้อมูลปีที่ก่อสร้างอาคาร ประวัติการเปลี่ยนแปลงอาคาร แผนผังอาคาร และโครงสร้าง เพื่อทำความเข้าใจพัฒนาการของเรือนแถวและตึกแถวในพื้นที่เมืองเก่าได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2548). *สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในประเทศไทย*. กรม.
- กรมศิลปากร. (2562). *รายงานการสำรวจสถาปัตยกรรมชิโน-โปรตุกีสในภาคใต้*. กรม.
- จอห์น ชัมเมอร์สัน. (2534). *ภาษาคลาสสิกของสถาปัตยกรรม*. (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ผู้แปล). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทศบาลนครตรัง. (2548). *แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยง*. สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ปัทม วงศ์ประดิษฐ์. (2557). *การศึกษาพัฒนาการรูปแบบของตึกแถวจังหวัดตรัง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลปกรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. SURE. <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/11237>
- ปิยา ชลวร. (2562). ประวัติศาสตร์ที่ไม่ได้ถูกบันทึก : เหมืองตึกและชุมชนจีนในคาบสมุทรสยามในศตวรรษที่ 19. *วารสารประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม*, 6(2), 81–127. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/thammasat_history/article/view/157793
- สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. *ภาควิชาการวางแผนภาคและผังเมือง*. (2540). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับปรุงย่านเมืองเก่าในถนนบางสายให้มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม*. สถาบัน.
- สมปอง ยอดมณี. (2535). *คตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลปกรรม, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา].
- สุนทรภรณ์ มอสุกุล. (2548). *แนวทางการพัฒนาย่านและชุมชนเมืองตรัง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลปกรรม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/14063>
- อัญชลี ทองปลิว. (2547). *การศึกษาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของอาคารพาณิชย์แบบชิโน-โปรตุกีสในเขตเมืองเก่าภูเก็ต* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลปกรรม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- อัญชลี ทองปลิว. (2558). *ลวดลายปูนปั้นกับอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยในภาคกลาง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลปกรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- อาภาภรณ์ วงศ์ลักษณะพันธ์. (2557). การเปรียบเทียบการรับรู้ด้านหน้าอาคารต่างยุคของอาคารชิโน-โปรตุกีสบนถนนกลางจังหวัดภูเก็ต. *วารสารวิชาการ การออกแบบสภาพแวดล้อม*, 1(1), 45–58.
- ฮันส์ เดทเลฟ คัมมัยเยอร์, และพรใจ ศิริรัตน์. (2527). *โครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและพัฒนาเมืองภูเก็ต* (รายงานวิจัย เอกสารหมายเลข 8). แผนกการวางแผนพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย.
- Chen, V. F. (1998). *The encyclopedia of Malaysian: Architecture* (Vol. 5). Archipelago Press.
- Fahim, M. R., & Mou, I. Z. H. (2024). A comparative analysis of traditional shophouse and its subsequent diffusion in Southeast Asia. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, 8(12), 3015-3030. <https://doi.org/10.47772/IJRISS.2024.8120250>
- Fusinpaiboon, C. (2021). Strategies for the renovation of old shophouses, built during the 1960s and 1970s in Bangkok (Thailand), for mass adoption and application. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 21(5), 1697–1718. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13467581.2021.1942880>

Kohl, D. G. (1998). *Chinese architecture in the Straits Settlements and Western Malaya: Temples, kongsis, and houses*. Heinemann Asia.

Thinnakorn, W., Srimuang, K., Kaewtawee, R., Pinich, S., Mohd Razif, F., & Garcia, R. (2025). A novel approach to analyze indoor daylight quality in heritage shophouses: a case study in Nakhon Si Thammarat, Thailand. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 1–19.
<https://doi.org/10.1080/13467581.2025.2546396>